

УДК 582. 687. 31+ 631. 525. 580. 006 (477. 20)

Дідух М. Я., Дідух А. Я., Мазур Т. П.

**СИСТЕМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛЕКЦІЇ
КОМАХОЇДНИХ РОСЛИН БОТАНІЧНОГО САДУ
ІМ. АКАД. О. В. ФОМІНА
(РОДИНА SARRACENIACEAE DUMORT.).**

Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна ННЦ “Інститут біології” Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Україна, г. Київ, E-mail: ki26@bigmir.net

Ключові слова: *Darlingtonia*, *Heliamphora*, *Sarracenia*, комахоїдні рослини, ареал, інтродукція, колекція, біоморфологія.

До родини Sarraceniaceae Dumort. (сарраценієві) належать 3 роди та 17 видів, які мають багато спільних морфо-біологічних ознак. Загальне поширення родини охоплює вологі ліси і гори Північної та Південної Америки. Здебільшого, це болотисті місцини заходу та сходу Північної Америки, а також північний-схід Південної Америки (рис. 1).

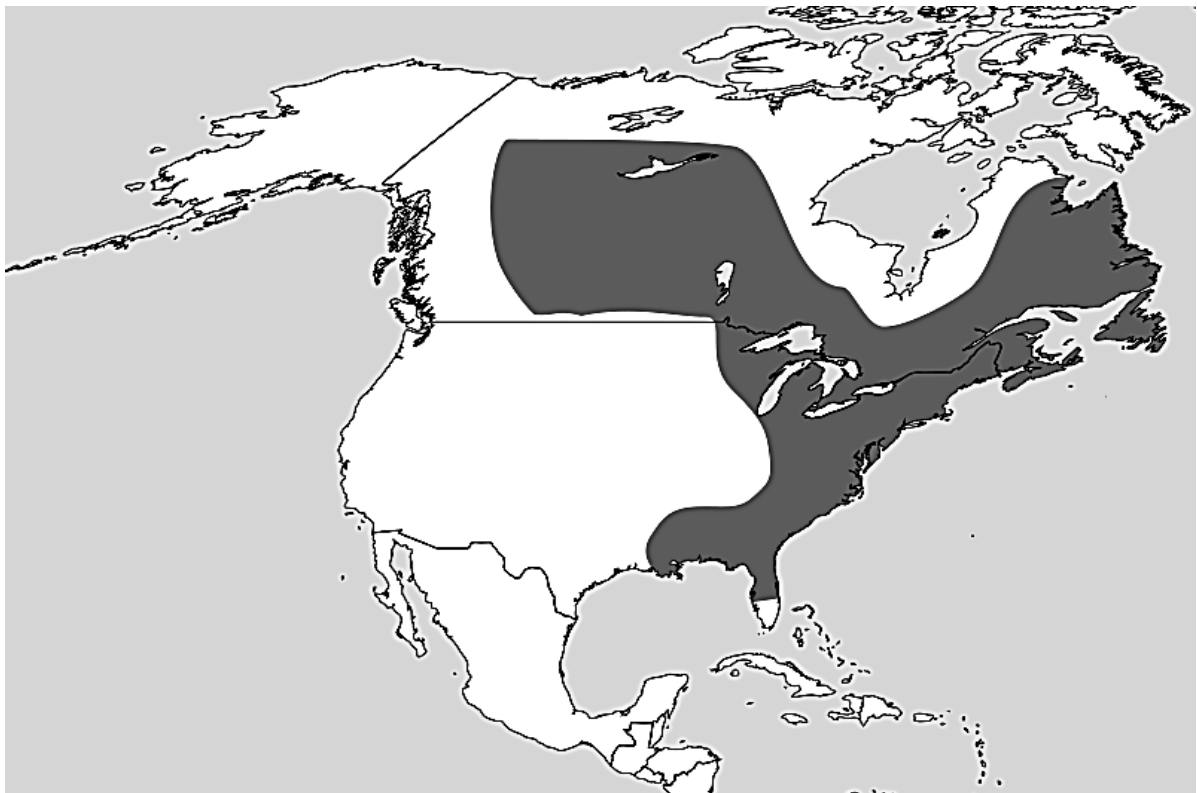

Рис. 1. Ареал родини Sarraceniaceae Dumort.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

Об'єктом дослідження була інтродукована у захищений ґрунт родина Sarraceniaceae Dumort та представники трьох родів *Darlingtonia* Torr., *Heliamphora* Benth. і *Sarracenia* L., що нараховує в колекції 8 видів 6

різновидностей та 10 гібридів. Інтродукційне прогнозування, фенологічні спостереження та лабораторні дослідження проводились на базі колекції водних, прибережно-водних та комахоїдних рослин Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна. Систематичний аналіз наведено за системами R. K. Brummitt [4], W. Goebel [5]. Види і різновидності колекції визначались за А. Кернер фон Марілаун [2]; W. Goebel [5]; А. Wagner [7]. Характеристику кліматичних умов місць природного поширення складено на основі літературних першоджерел: А. Л. Тахтаджяна [3]; А. Кернер фон Марілаун [2]; W. Goebel [5]; А. Wagner [7]. Екобіоморфу видів визначали за S. Hejný [6]. Ареал родини та родів наведені за електронним ресурсом [8; 9; 10].

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Представники родини Sarraceniaceae Dumort є рідкісними та зникаючими видами [1]. Сучасне систематичне положення родини Sarraceniaceae представлено на основі аналізу та порівняння 8 систем різних авторів належить R. K. Brummitt. За наведеними системами родина відноситься до класу Dicotyledones та має різну кількість родів і видів. Нижче приводимо 8 систем та положення в них родини Sarraceniaceae [4].

Sarraceniaceae Dumort. 1829

3 genera. E. and Pacific N. America, Guyana Highlands. Pitcher plants.

B&H	POLYPETALAE, THALAMIFLORAE	Parietales, 9
DT&H	ARCHICHLAMYDEAE	Sarraceniales, 60
Melc	ARCHICHLAMYDEAE	Sarraceniales, 91
Thor	THEIFLORAE	Theales, Sarraceniineae, 57
Dahl	CORNIFLORAE	Sarraceniales, 297
Young	DILLENIIDAE, DILLENIANAE	Sarraceniales, 119
Takh	DILLENIIDAE, SARRACENIANAE	Sarraceniales, 125
Cron	DILLENIIDAE	Nepenthales, 104

1. *Darlingtonia* Torr.

2. *Heliamphora* Benth.

3. *Sarracenia* L.

За своєю екобіоморфою види родини Sarraceniaceae це кореневищні, багаторічні, прибережно-водні, болотні, розетковидні, трав'янисті комахоїдні рослини. Життєва форма – гемікриптофіти, геліофіти; улігінозофіти, стеноулігінозофіти, охтогідрофіти; ентомофіли; гідрохори, орнітохори та зоохори [6].

Вони мають повзуче кореневище на якому щільно розміщені листки. Додаткові пагони у вигляді стolonів характерні для родів *Darlingtonia* та *Heliamphora*. Нижні листки, маленькі, лускаті. Над ними піднімається розетка з короткочерешкових, великих листків, які перетворені в ловчі “пастки”. Тип пасток – “ловчі” листки у формі: глечиків, бокалів, амфор або чаш. Здобич (комахи, дрібні птахи, пташенята, миші та жаби) приваблені запахом, що виділяє залозиста зона, а також яскравими

ловильними листками або черешками, сідають на край “пастки” і сосковзають з його гладкої поверхні вниз, тонучи у травному соку. Поступово всі поживні речовини жертви рослина всмоктує через поверхню “пастки”. Такі листки “пастки” мають широкі отвори. Над вхідним отвором, у деяких видів роду *Sarracenia*, є прикриваючий листок, який захищає внутрішню порожнину від дощу. У таких видів, як *Sarracenia purpurea* L., *S. alata* та рослин роду *Heliamphora* прикриваючий листок знаходиться в горизонтальному положенні, тому не грає ролі “дощової парасольки”. Листки “пастки” у більшості видів мають повздовжні виступи у вигляді ребер, які збільшують їх міцність і в той же час направляють жертв до вхідного отвору, бо по них стікає солодкий та запашний нектар створюючи “медову доріжку” для повзаючих і літаючих комах. Також, принадою для них служить яскрава барвистість різноманітних за формою та розмірами листків “пасток”, особливо навколо вхідних отворів так званих “комірчиків”. У єдиного виду роду *Darlingtonia* є ще особливий додаток у вигляді двокрилатого пелюсткоподібного вироста. Всі ці принади слугують для ловлі жертв. Деякі види родини *Sarraceniaceae* мають великі розміри листків “пасток” і є найбільшими наземними комахоїдними рослинами. Так, розмір “ловчих пасток” у рослин виду *Sarracenia flava* L. 80 см, у *Darlingtonia californica* Torr. – 100 см завдовжки. Серед них є невеликі рослини це *Sarracenia psittacina* Michx. Її бокалоподібні листки “пастки” 10–15 см завдовжки. Рослини роду *Heliamphora* мають також невеликі розміри листків “пасток” від 10 до 40 см завдовжки. У більшості видів родини квітки поодинокі, великі, двостатеві, спіральні циклічні. Але є виняток для роду *Heliamphora*, якій характерно суцвіття китиця, у деяких видів безпелюсткові квітки або проста оцвітина (рис. 11). У більшості видів подвійна оцвітина і складається із 3–6 частіше забарвлених чашолистків та 5 пелюсток. Пиляки вільні, багаточисельні, у деяких видів їх 12–15 шт. Пилок інтрорзний. Гінецей із 5 або 3 (*Heliamphora*) плодолистків. Стовпчик 3-лопатовий (*Heliamphora*), 5-лопатовий з радіальними (*Darlingtonia*) або парасолькоподібний з великими лопатями (*Sarracenia*). Плід коробочка, Насіння багаточисельне.

Рід *Sarracenia* (сарраценія) нараховує 10 ендемічних видів, які поширені в Атлантично-Північно-Американській флористичній області. Це один із провідних родів. Відрізняється особливо гарними, великими, яскравими, 5-членними квітками з подвійною оцвітинуою (рис. 2). Вони підіймаються догори на міцному, безлистому квітконосі 60–80 см завдовжки. В одній розетці глечикоподібних листків “пасток”, як правило, формується по одному бутону але інколи їх буває 2–3 шт. Для рослин роду *Sarracenia* характерен гігантський (4–5 см діаметром у *S. purpurea*), незвичайної парасолькоподібної форми стовпчик з невеличкими рильцями під верхівкою кожної із лопатей. Листки “пастки” значних розмірів від

10 до 80 см завдовжки. У рослин роду *Sarracenia* вони глечикоподібної, бокалоподібної або чашоподібної форми і мають виступаючі ребра, які вертикально спрямовані догори від горизонтального кореневища (у деяких видів горизонтально) і побудовані так, що приваблюють і ловлять жертв (рис. 3; 4).

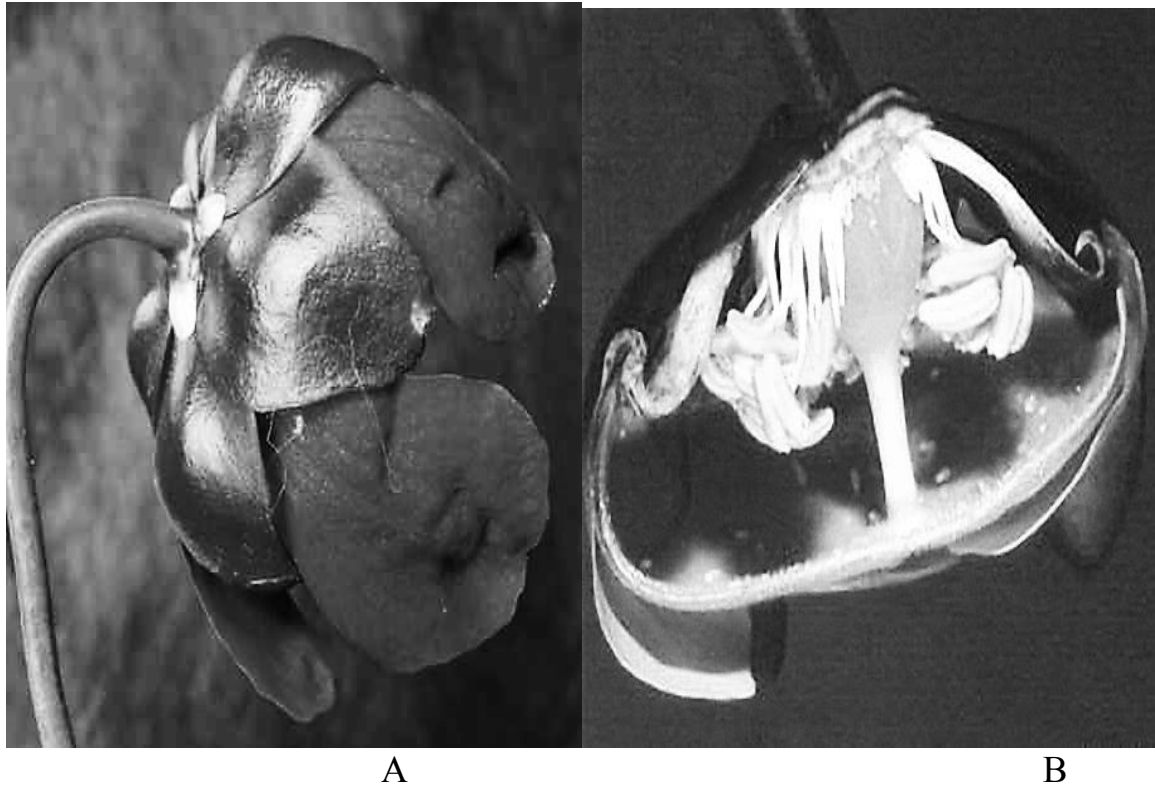

Рис. 2. Квітка *Sarracenia purpurea* L.

(А – вигляд квітки збоку; В – вигляд квітки у розрізі).

Листки “пастки”, всередині мають декілька зон. Перша зона виділяє солодкий та запашний нектар. Комахи спантеличені такою принадою залазять всередину “пастки” келихоподібної форми і одразу ж потрапляють на слизьку другу зону, що знаходиться в безпосередній близькості від вхідного отвору. Ця зона (друга) вкрита черепицеподібно розташованими клітинами епідермісу, з яких кожна має спрямований вниз загострений виступ. Жертви, які потрапляють до цієї зони не мають за що зачепитися своїми ніжками і неминуче зриваються й падають вниз, потрапляючи до третьої зони. Поверхня цієї зони усіяна довшими волосками, також спрямованими косо вниз. Ці волоски допускають рух жертви тільки вниз, до дна “пастки”. Просуваючись в цьому напрямку, жертва кінець-кінцем попадає на дно до четвертої зони. Тут стінки вислані гладким епідермісом і вибратись з неї неможливо.

Серед комах, які відвідують рослини *Sarracenia* існують і такі, що залюбки живуть всередині листків “пасток”. Так, личинки комара *Wyeomyia smithii* Соq. живе в листках *Sarracenia purpurea*, а дорослі комахи можуть безперешкодно залітати і вилітати з них.

Рис. 3. Загальний вигляд інтродукованої рослини *Sarracenia purpurea* L. var *purpurea* L.

Встановлено, що рослини роду не виділяють травних ферментів, а замість них у рідині “пасток” багато бактерій [5]. Спочатку вважали, що розвиток ловчого апарату у всіх представників родини Sarraceniaceae стоїть на нижчому ступені розвитку із-за в відсутності спеціальних видільних і вбирних залозок. Пізніше, було встановлено, що клітини епідермісу здатні, у деяких видів родини, виділяти травні ензими та антисептичну речовину і виконують функцію вбирної тканини, всмоктуючи продукти розпаду пійманої здобичі.

Кількість комах, що потрапляють в листки “пастки”, значна, але не всі вони стають здобиччю рослин, як правило їх випереджають птахи та миші, які часто користуються листками “пастками”, як природними годівницями, легко добуваючи собі з них значну та багату поживу [5].

У XVIII ст. рослини виду *Sarracenia purpurea* були успішно акліматизовані на болотах Північної Ірландії та Південної Англії. У 1954 році квітка *Sarracenia purpurea* стала емблемою канадської провінції Ньюфаундленд та Лабрадор. В колекції Ботанічного саду рід представлений 6 видами, двома різновидностями та 10 гібридами.

Рис. 4. Загальний вигляд “бокалоподібних пасток” у інтродукованих рослин *Sarracenia psittacina* Michx.

Рід *Darlingtonia* (дарлінгтонія) зростає на гірських схилах і болотах берегової смуги західного узбережжя Північної Америки (північно-західна частина штата Каліфорнія та південно-західний штат Орігон) (рис. 5). Болотисті ґрунти, які переважають в місцях ареалу, постійно звожуються холодною проточною водою з гірських струмків. Таким чином, коріння цих рослин постійно знаходиться в прохолодній вологій землі, що дозволяє рослинам переносити значні коливання температури зовнішнього середовища. Така особливість природних умов зростання не дозволяє активно вирощувати цей вид рослин в умовах культури, тому, що вже при температурі вище + 10°C їх коріння відмирає. Встановлено, що завдяки регенерації коріння *Darlingtonia* може витримувати пожежі та добре відновлюється після них. З давніх-давен цей вид відомий в США під назвою “Лілія кобра” або “Рослина кобра”. Цю назву рослина отримала завдяки особливому зовнішньому вигляду, який нагадує кобру з піднятою головою та розкритим капюшоном.

Подібність зі змією доповнює незвичайний, розділений на дві частини листок, що нагадує її язик. Вперше цю рослину у 1841 році відкрив ботанік Уільям Д. Брекенриджеем. У 1853 році рослину описав Джон Торрі. Він і дав назву роду *Darlingtonia* на честь відомого ботаніка Уільяма Дарлінгтона. Рід представлений єдиний видом *D. californica* Torr. Він дуже

близький до роду *Sarracenia*, але відрізняється будовою квітки у якої мається особливий стовпчик з рильцями (рис. 6), листок “пастка” глечикоподібної форми, яка має по всій довжині гвинтоподібний вигин до якої не потрапляє дощова вода. Рослина самостійно регулює рівень рідини на дні “пастки”. Розкладання та перетравлення жертв проходить під дією протеолітичного ферменту, що виділяють клітини дна “пастки”. Клітини, які поглинають поживні речовини подібні до тих, що знаходяться у корінні рослини.

Рис. 5. Ареал роду *Darlingtonia californica* Torr.

Рис. 6. Квітка *Darlingtonia californica* Torr.

Рис. 7. Ловчі “пастки” *Darlingtonia californica* Torr.

Листок “пастка” глечикоподібної форми, зелено-пурпурового кольору із шоломом у верхній частині, який від 15 до 50 см завдовжки (рис. 7). Вони виглядають дуже яскраво і активно приваблюють літаючих комах. Схожість з квіткою підсилюється двокрилатим пелюсткоподібним виростом, який знаходиться під шоломом над вхідним отвором. Багаточисельні нектароносні залозки з обох сторін отвору виділяють ароматний солодкий нектар, який також додатково вабить комах. Комаха приваблена запахом та кольором потрапляє до розширеного зовнішнього отвору, який поступово звужується, а його зігнуті всередину краї утворюють канавку, яка направляє жертву всередину “пастки”. Отвір суцільно вкритий притиснутими до стінок короткими, колючими волосками, які своєю гострою частиною направлені до дна “пастки”. Вони і спрямовують повзти комах тільки вперед, під “шолом”. Потрапивши під нього, комахи втрачають пильність і орієнтацію б'ються у напівпрозорі “вікна”, якими усіяні стінки шолому. Ця зона “пастки” має тонкостінні клітини, що дозволяє світлу проникати всередину. Піднявшись під “стелю шолома” комахи безпосередньо потрапляють в саму “пастку” стінки якої суцільно вкриті довгими, гострими волосками. Вони спрямовані до дна. Вибратись з цієї “пастки” неможливо, бо вона має гвинтоподібний вигин. Все влаштовано так, щоб жертва була повністю дезорієнтована і повзла тільки у потрібному напрямку. На дні “пастки”, в рідині, що має гнилій запах, вже борсаються комахи, деякі з них давно загинули, а нові жертви вже прибули і порятунку не буде. Рідина в яку вони потрапляють

особлива, в ній присутні бактерії, які виділяють травні ферменти. Після перетравлення жертв, готовий “фементативний білковий бульйон” всмоктується клітинами і потрапляє до рослини. В колекції Ботанічного саду рід представлений одним видом.

Рід *Heliamphora* (геліамфора) нараховує 6 видів, які поширені на високогірних болотах Гайани та Венесуели (рис. 8). Рослини цього роду знайдені в районі Гвіанського плоскогір'я. Ці гори з плоскими верхівками. Тут зростають дивовижні комахоїдні рослини з листками “пастками” амфороподібної форми. Вони настільки здивували сера Артура Конан-Дойла, що надихнули до написання роману “Загублений світ”. Тому особливою була експедиція англійського ботаніка Еверарда Терна на гору Морайма.

Рис. 8. Ареал роду *Heliamphora* Benth.

Види роду *Heliamphora* зростають на висоті 1000–3000 м. та постійно загорнуті щільними хмарами. Характерні для цих висот низькі температури і зливи, які приводить до надзвичайно сильного поверхневого стоку, що є причиною виникнення водоспадів. Під дією таких злив з кам'янистих щілин інтенсивно вимиваються поживні речовини і ґрунти стають збіднілими та слабкими. Також, це впливає на утворення високогірних, неглибоких боліт та невеликих водойм. Клімат тут надзвичайно суворий, крім помірних денних температур і низьких нічних, дме сильний, пронизливий вітер, світить яскраве сонце. При таких умовах листки “пастки”, стають пурпурові. У цього роду вони, ще примітивніше влаштовані, у порівнянні з родами *Darlingtonia* і *Sarracenia*. Зовні подібні

до конусоподібних амфор з широкими отворами (рис. 9). Назва роду *Heliamphora* походить від грецьких слів *helos* – болото та *ampora* – глечик (глечик болота), але багато аматорів стали переводити це слово як “глечик сонця” або “амфора сонця”, бо ця рослина полюбляє значне освітлення. Внутрішня поверхня листка “пастки” має на 4 зони. Перша зона, це прикриваючий листок, який має вигляд невеличкої кришечки або, як його називають, “нектарна ложка” (рис. 10). Ця верхня частина листка нависає над отвором “пастки” і має яскраве забарвлення, що дозволяє додатково приваблювати комах та дрібних тварин. Внутрішня сторона “нектарної ложки” має багаточисельні, нектароносні залози, які виділяють запашну рідину також, приваблюючи жертв.

Рис. 9. Загальний вигляд листків “пасток” *Heliamphora nutans* Benth.

В запашній рідині “нектарної ложки” мають значні колонії паличкоподібних бактерій, значення яких досі маловивчене. Друга зона – “комірчик”, який наче стрічка оторочує вхід до “пастки” і також має нектарники. Нижче комірчика знаходяться довгі направлені донизу волоски, які спрямовують здобич до наступної третьої зони. Стінки її дуже слизькі, бо вкриті восковим нальотом, втриматись на ній неможливо, тому здобич зісковзує та падає вглибину “пастки”. Це четверта зона, яка представляє собою заглибину вкриту короткими, стеблородібними волосками. Вона заповнена секреторною рідиною. Завдяки ферментам, які виділяють присутні в ній бактерії, в цій зоні забезпечується швидке перетравлення жертв та поступове всмоктування поживних речовин. В колекції Ботанічного саду рід представлений одним видом.

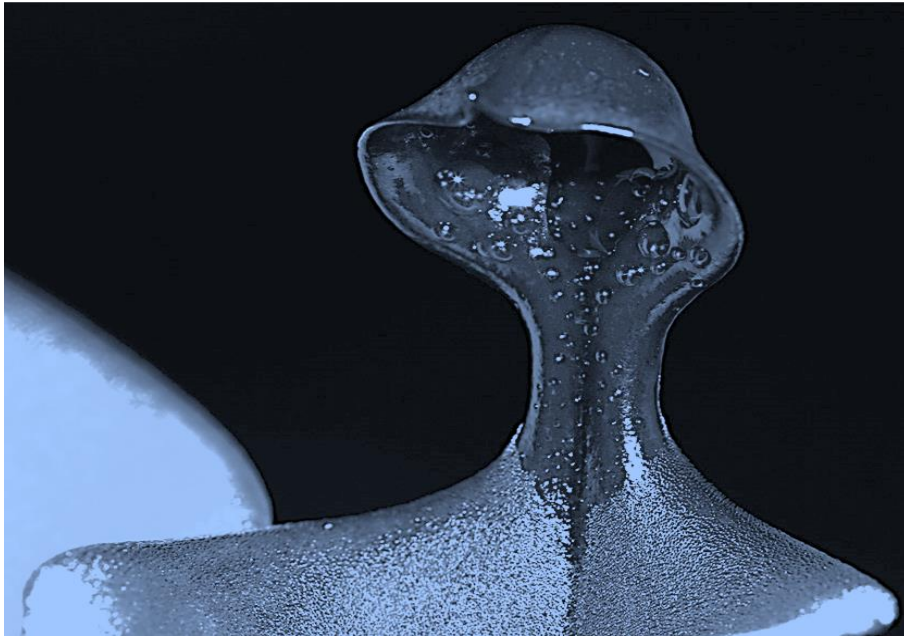

Рис. 10. Збільшений вигляд “нектарної ложки” у рослини роду *Heliamphora* sp.

Рис. 11. Квітка *Heliamphora nutans* Benth.

В умовах інтродукції представники родини Sarraceniaceae вимагають інтенсивного штучного освітлення, особливо навесні та восени. Взимку рослини знаходяться в умовному періоді спокою, тому додаткове освітлення проводять залежно від стану рослин, її віку та умов утримання. Такій підхід до рослин викликаний тим, що поняття “спокій” та “листопад” у них відсутній, він невиразний, крім роду *Darlingtonia*. Фахівці та аматори

повинні бути особливо уважними та спостережливими. Зростаючи на вкрай збіднілих ґрунтах рослини дуже економно використовують поживні речовини. Листки “пастки” накопичують ці речовини за вегетаційний період. Восени, вони починають поступово відмирати, перетворюючись на пергамент взимку. Коли це спостерігати, то починаєш розуміти наскільки їх робота була виснажлива і потужна. Тому, взимку, треба приділити листкам “пасткам” виняткову увагу. В цей час їх не знімають і не обривають. Навесні, рослини вступають у стан активного росту, який направлений, спочатку, на бутонізацію, цвітіння та зав’язування плодів, а потім на формування нових листків “пасток”. В цей час тогорічні листки “пастки” починають поступово відмирати та відпадати. Вкінці квітня з’являться нові листки “пастки”, які дають рослині отримати ще додаткові поживні речовини. В цей час рослини поглинають дуже багато світла. Впродовж 8–10 годин, в умовах інтродукції, проводять додаткове до освітлення спеціальними фотолампами, створюючи рівень освітленості не менше 5000 лк. Яскраве світло листкам необхідно для синтезу пігменту антоціану. Це візуально добре помітно, бо на світлі вони червоніють. Необхідно враховувати, що рослина не любить зміни свого положення щодо джерела світла. Тому їх рекомендується ставити відразу на постійне місце і більше не повертати. Субстрат для рослин повинен бути пухким. Для його створення використовують торф, перліт, річковий пісок, різаний сфагнум, деревне вугілля у таких пропорціях: 4 : 2 : 1 : 0,5 : 0,5. Цей склад субстрату максимально схожий до природного і відповідає рН 5–6. Ніколи ні при яких умовах не підживлюйте субстрат, це приведе до загибелі рослин. При вирощуванні рослин в оранжерейних умовах до верхнього шару субстрату додають живий сфагнум. Для висадки рослин використовують пластмасові горщики з отворами, які зверху обгортають живим сфагнумом. Він структурує ґрунт, підтримує водопроникність та дренаж. Пересадку рослин проводять навесні (кінець лютого початок березня) до фази бутонізації. Температура повітря при вирощуванні представників цієї родини не повинна перевищувати +25–30°C, а для роду *Darlingtonia* +15–20°C. Взимку корисні перепади температури до +10°C (але не нижче +9°C) в умовах оранжереї їх можна проводити штучно, 2 рази на тиждень. Вкінці лютого, перед початком бутонізації, температуру тримають постійною. Рослини не можна ставити біля батареї або яких-небудь інших нагрівальних приладів. Зимівля у відкритому ґрунті можлива при температурі 0°C з попереднім укриттям листям та хвоєю. Враховуючи, що представники родини – болотні рослини, пересушування субстрату для них буде згубним, полив для них має велике значення, бо це додаткове “підживлення”. Штучне підживлення влітку (1 раз у місяць) можна проводити “годуванням пасток” мухами та тарганами. Використовують для підгодівлі можна і шматочки звичайного сирого м’яса, проте перегодовувати м’ясом не варто, оскільки це призводить до загибелі

рослин. У домашніх умовах ці рослини можуть виступати в якості “санітарів” оскільки вони, по можливості, допомагають знищувати мух, комарів і тарганів. Полив для цих бажано проводити через обприскування та у піддон, який повинен бути постійно заповнений водою. Вода не повинна бути жорсткою чи хлорованою, тому для поливу її не достатньо просто відстояти або відфільтрувати. Якщо немає можливості використовувати талу або дощову воду, то рекомендується поливати дистильованою. Вологість для цих рослини підтримується високою близько 60%. Пересадку рекомендується робити кожні 2–3 роки у лютому, перед початком бутонізації. При цьому знімають сухі листки, чистять коріння від старого субстрату та підбирають глибокий горщик та обов’язково більшого об’єму. Розмножують представників родини насінням, дочірніми розетками або відрізками кореневищ з листками (живцями). Насіннєве розмноження представників роду *Sarracenia* проводять насінням, яке стратифікують впродовж 2 місяців при температурі +4–5°C у холодильнику. Насіння *Darlingtonia* та *Heliamphora* утримують перед висіванням впродовж 2–3 місяців при температурі +10°C. Без стратифікації насіння не зійде. Сіють у чашки Петрі на торф, зверху. Після проростання пікірують у горщики та ставлять у піддони з водою. При насіннєвому розмноженні перше цвітіння настає через 3–4 роки у представників роду *Sarracenia*, через 4–5 – *Darlingtonia*, через 7 – у *Heliamphora*. Шкідниками в умовах інтродукції є павутинний кліщ, попелиці, борошнистий червчик та трипси. Хімічними препаратами не використовують взагалі, бо це призводить до загибелі рослин. Для боротьби з шкідниками проводять обприскування водними настоянками або витяжками з рослин, що містять фітонциди та пекучі речовини (такі як алкалоїд капсаїцин). До таких відноситься деревій звичайний, цибуля, часник, червоний гіркий перець та ін.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження біоекологічних особливостей представників родини Sarraceniaceae Dumort. три роди (*Darlingtonia*, *Heliamphora*, *Sarracenia*), 8 видів. 6 різновидностей та 10 гібридів з колекції Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна за своєю біоморфологічною особливістю – кореневищні, багаторічні, прибережно-водні, болотні, розетковидні, трав’янисті комахоїдні рослини. Життєва форма цих рослин гемікриптофіти, геліофіти; улігінозофіти, стеноулігінозофіти, охтогідрофіти; ентомофіли; гідрохори, орнітохори та зоохори. Вони мають повзуче кореневище на якому щільно розміщені листки. Це найбільші наземні комахоїдні рослини. Додаткові пагони у вигляді столонів характерні для родів *Darlingtonia* та *Heliamphora*. Тип пасток – “ловчі” листки у формі: глечиків, бокалів, амфор або чаш. Наведено систематику родів, їх географічне поширення, біоморфологічні

особливості в умовах інтродукції, будову “ловчих пасток”, методи догляду та розмноження.

ЛІТЕРАТУРА

23. Денисова Г. А. Порядок Саррацениевые (Sarraceniales) / Г. А. Денисова // Жизнь растений. – Т. 5, ч. 1. – М.: Просвещение, 1980. – С. 222–225.
24. Кернер фон Марилаун А. Жизнь растений / А. Марилаун фон Кернер. – С.Пб: Книгоиздательское Товарищество “Просвещение”, 1899, Т. 1. – С. 115–154.
25. А. Л. Флористические области Земли / А. Л. Тахтаджян. – Л., 1978. – 247 с.
26. Brummitt R. K. Vascular plant families and genera / R. K. Brummitt. – London: R.B.G. Kew, 1992. – 732 p.
27. Goebel W. Insektivores /W. Goebel// Pflanzenbiologische Schilderungen. – II-ter Teil. – Marburg.: N.C. Elwert'sche Verlagsbuchhandlung, 1891. – S. 51–174.
28. Hejný S. Okologické charakteristik der Wasser und Sumpfpflanzen in den slowakischen Tiefebene / S. Hejný. – Bratislava: Vyd-vo SAV, 1960. – 487 s.
29. Wagner A. Die fleischiessenden Pflanzen. Aus Natur- und Geisteswelt, 344, Leipzig / A. Wagner. – 1911. – 128 p.
30. en.wikipedia.org/wiki/Heliamphora
31. en.wikipedia.org/wiki/Darlingtonia californica
32. en.wikipedia.org/wiki/Sarracenia

М. Я. Дідух, А. Я. Дидух, Т. П. Мазур

СИСТЕМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛЕКЦІЇ КОМАХОЇДНИХ РОСЛИН БОТАНІЧНОГО САДУ

ІМ. АКАД. О. В. ФОМІНА (РОДИНА SARRACENIACEAE DUMORT.).

Ключові слова: *Darlingtonia*, *Heliamphora*, *Sarracenia*, комахоїдні рослини, ареал, інтродукція, колекція, біоморфологія.

Наведено результати дослідження біоекологічних особливостей представників родини Sarraceniaceae Dumort. (*Darlingtonia* Torr., *Heliamphora* Benth., *Sarracenia* L.) з колекції Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна. Розглянуто систематику, географічне поширення, біоморфологічні особливості в умовах інтродукції, будову листків “пасток” методи догляду та розмноження.

Н. Я. Дидух, А. Я. Дидух, Т. П. Мазур

СИСТЕМАТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛЛЕКЦИИ НАСЕКОМОЯДНЫХ РАСТЕНИЙ БОТАНИЧЕСКОГО САДА ИМ. АКАД. А. В. ФОМИНА (СЕМЕЙСТВО SARRACENIACEAE DUMORT.).

Ключевые слова: *Darlingtonia*, *Heliamphora*, *Sarracenia*, насекомоядные растения, ареал, интродукция, коллекция, биоморфология.

Приведены результаты исследования биоэкологических особенностей представителей семейства Sarraceniaceae Dumort. (*Darlingtonia* Torr., *Heliamphora* Benth., *Sarracenia* L.) из коллекции Ботанического сада им. акад. А. В. Фомина. Рассмотрена систематика, географическое распространение, биоморфологические особенности в условиях интродукции, строение “ловчих” листьев, методы ухода и размножения.

N. Ya. Didukh, A. Ya. Didukh, T. P. Mazur

**SYSTEMATICAL CHARACTERISTIC OF CARIVOROUS PLANTS
COLLECTION IN O. V. FOMIN BOTANICAL GARDEN.
(SARRACENIACEAE DUMORT. FAMILY).**

Key words: *Darlingtonia*, *Heliamphora*, *Sarracenia*, *carnivorous plants*, *range*, *introduction*, *collection*, *biomorphology*.

The results of bioecological peculiarities research of Sarraceniaceae Dumort. representatives (*Darlingtonia* Torr., *Heliamphora* Benth., *Sarracenia* L.) from the collection O. V. Fomin Botanical garden have been adduction. Their Systematic, geographycal distribution, biomorphological peculiarties in introducton conditions, anatomy of “trapping” leaves and methods of it reproduction have been observed.